

ÜLKEMİZDEKİ İLK VE TEK BİYOETİK MERKEZİ OLAN HÜ BİYOETİK MERKEZİ AÇILDI...

PROF. DR. NÜKET ÖRNEK BÜKEN
Hacettepe Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Deontoloji-Tıp Etiği ve Tarihi AD
buken@hacettepe.edu.tr

Günümüzde biyoteknoloji ve biyomedikal alanlarındaki ilerlemeler ve bu alanlardaki yüksek teknolojilerin geliştirilmesiyle sağlık alanında büyük başarılar elde edilmektedir. Diğer yandan bu teknolojilerin kullanımı ile insanlığın çevresi ve diğer canlı türleri ile olan ilişkileri açısından sosyal, yasal, kültürel ve etik boyutlarda sorunlar ortaya çıkmakta veya gelecekte çıkacağı öngörülmektedir. Biyoetik, bu kapsamdaki tartışmaların yürütüldüğü ve çözüm önerilerinin oluşturulduğu bir çalışma alanıdır ve hukuk, tıp, felsefe, ilahiyat, biyoloji, genetik gibi çok çeşitli disiplinler / bilim dalları ile kesişen bir konumda yer almaktadır.

Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında ve 21. yüzyılda yaşam ve sağlık bilimlerindeki bilginin ve teknik olanakların çığ gibi büyümesine karşın, bu gelişmelerin değer sisteminde yaratacağı etkiler ve sonuçlar üzerinde aynı ölçüde düşünülüp fikir üretilmemesi gerçeğine işaret eden Porter, 1970 yılında biyoetik kavramını yeni bir disiplin olarak gerçek veriler ile değerler arasında bir köprü kuracak şekilde önermiştir.

Biyoetik etikle canlılık bilimlerinin kesişme kümesini temsil eder. Yalnızca bir sorgulama ve düşünme alanı değil, bir akademik disiplin ve politik bir güç olarak da tanımlanmaktadır. Terimi tümüyle tıp etiğiyle örtüşüren ve çok sınırlı bir alan için kullananların yanında, onu neredeyse tüm insan uğraşlarında ortaya çıkan değer sorunlarını kapsayacak biçimde çok kapsamlı bir terim olarak benimseyenler de vardır.

Biyoetik alanında yer alan konular tümüyle bireye özgü ve birey bazında ele alınması gereken değersel ikilemlerden, kamuya ve toplumsal seçimlere ait ikilemlere, hatta yaşadığımız gezegene ilişkin değer sorunlarına dek uzanmaktadır. Biyoetiğin öncelikli çabası olgularla değerler arasında var olduğu varsayılan keskin çizgiyi sorgulamak ve değerlerin olgularla yakın ilişkisini ortaya koymaktır. Bunu yaparken kendine özgü yöntem bilgisini üretmek ve bu yöntemi temellendirmek durumundadır. Bu genel çerçeveden

ışığında biyoetik alanını konularına göre alt gruplara ayırma eğilimi de yaygındır. Biyoetiğin düşünsel kökenleri ve metodolojisi gibi konularda çalışan kuramsal biyoetiğin yanında, tıp uygulamasını konu edinen klinik etik, biyoloji ve çevre alanındaki değer sorunlarını gündeme getiren çevre etiği gibi alt alanları vardır.

Düzenleyici kurallarla ve politikalarla ilgilenen sağlık etiği gibi alt alanlar ve biyoetiği tarihsel, ideolojik, kültürel, ve sosyal bağlamlarla ilişkilendiren biyoetik araştırmalarının yer aldığı alanlar da biyoetiğin alt alanları arasında sayılmaktadır. Klinik etik gibi alanlar birey ya da olay bazında çalışmalara olanak sağlarken, sağlık etiği gibi alanlar daha çok genel uygulamalara yöneliktir.

Bu değerlendirmelerin ışığında biyoetiğin temel olarak 4 alt bölümü bulunmaktadır; hastalara sağlık hizmeti sunumuyla ilgili konuları ele alan klinik etik, tıbbi araştırmalara katılanların korunması konusunda çalışan araştırma etiği, hekimler ve diğer sağlık çalışanlarının ödev ve sorumluluklarını konu edinen meslek etiği ve biyoetikle ilgili konularda yasal düzenlemelerin oluşturulması ve yorumlanması ile uğraşan kamu politikaları etiği.

Süreç değerlendirmesi yaptığımızda toplumsal bir hareket olarak, biyoetik, sayılaşmış ülkelerde yirminci yüzyıl ortalarında başladı ve klinik/uygulamalı etik alanında pratik konulara temas ederek, hekimlerin ve hemşirelerin meslek etiği ile bütünlük sağladı. Biyoteknolojik yeniliklerin yanı sıra, yaşam ve sağlık bilimlerindeki hızlı ve büyük gelişmeler karşısında, ahlaki yönden seçim yapmada zorlukların yaşanacağı açıktır. Ulusal düzeyde hükümet yetkilileri ve siyasetçiler ile birlikte,

sağlık hizmetleri ve sağlık politikalarının büyük bir hızla değişen dinamiği içindeki yerel sağlık kurumları, ahlaki olarak sorumlu veya değer yüklü problemleri çözmek için çalışan disiplinlerin gereğini anladılar. En azından, çeşitli bilimsel toplulukların önderleri, günümüzde öne çıkan birçok biyoetik soruna ilişkin tartışmaların yürütülmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi konusunda "biyoetik yapıların" oluşturulmasının önemli bir adım olacağını düşündüler. İşte biyoetik merkezler ve biyoetik kurullar bu işlevler temelinde oluşturulmuş yapılarıdır.

Tıp alanındaki ahlaki ikilemlere yanıt bulmaya çalışan tıp etiğinden farklı olarak biyoetik; çevre etiği, araştırma ve teknoloji politikalarını da içine alan bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etik ilkelerini ortaya koymaya çalışan bir disiplindir. Bu gelişmelerden dünyadaki tüm ülkelerin yararlanabilmesi için etik standartların belirlenmesi elzemdir. Ancak farklı topluluklarda kültürel, hukuksal ve felsefi yaklaşımların farklılığı nedeniyle küresel olarak biyoetiğin kültür ve eğitim boyutları da öne çıkmaktadır. Bilim ve teknoloji politikalarının üretilme süreçlerinde biyoetik yol gösterici bir disiplin haline gelmiştir. Yaşam bilimleri ve tıp alanındaki hızlı ilerlemelerin toplumda etik, hukuk ve kamu politikaları açısından yansımalarının incelenmesi açısından hem akademik hem de toplum düzeyinde tartışabilen bir merkezin Hacettepe Üniversitesinde kurulması biyoetik kavramı içinde hukuk, felsefe ve yaşam bilimleri için bir ara yüz niteliğini taşıyacaktır. Dünyada sayıları giderek artan biyoetik eğitim ve araştırma merkezleri

bulunmaktadır; The Center for Bioethics-University of Pennsylvania, The Center for Medical Ethics and Health Policy-Baylor University, University of Pittsburgh Center for Bioethics and Health Law, Yale Interdisciplinary Center for Bioethics, The University of Minnesota's Center for Bioethics, The Hastings Center, Center for Bioethics at Columbia University bunların birkaçıdır. Bu merkezlerin en önemli görevi siyasi otoriteye, medyaya, sivil toplum kuruluşlarına biyoetik konusunda danışmanlık vermek, kamuyu aydınlatmak ve biyoetik kavramların özellikle sağlık alanındaki yasalara yansıtılmasını sağlamaktır. Bu merkezlerin en önemli görevi siyasi otoriteye, medyaya, sivil toplum kuruluşlarına biyoetik konusunda danışmanlık vermek, kamuyu aydınlatmak ve biyoetik kavramların özellikle sağlık alanındaki yasalara yansıtılmasını sağlamaktır.

Hacettepe Üniversitesi'nin zengin birikim ve donanımını kullanarak multidisipliner bir yaklaşımla biyoetik alanında eğitim, araştırma ve danışmanlık etkinliklerinin ulusal ve uluslararası işbirlikleri düzeyinde sürdürülebilmesi için Biyoetik merkezimiz 15 Aralık 2011 tarihinde 28143 sayılı yönetmelikle kurulmuştur. Merkez müdürlüğüne 01 Haziran 2012 tarihinde Prof. Dr. Nüket Örnek Büken atanmış, 22 Haziran 2012 tarihinde de Merkez Yönetim Kurulu oluşturulmuştur. Kuruluş çalışmalarını hızlı bir şekilde tamamlayan Merkez 1 Şubat 2013 tarihinde resmi açılışını üniversite bünyesinde düzenlenen ilgili kişi ve birimlerin katılımıyla gerçekleştirmiştir.

Merkezin Yönetim ve Danışma Kurulu'nda görev alan farklı disiplinlerden çok değerli öğretim üyeleriyle, Üniversitemizin farklı fakültelerinde görev alan çalışma arkadaşlarımızla, öğrencilerimizle ve Üniversite yönetiminin desteğiyle bundan sonraki dönemde biyoetiğin ilgi alanına giren pek çok konuda, ulusal ve uluslararası başarıya imza atılacağına ve ülkemizin diğer üniversiteleri için de bu merkezin bir model oluşturacağına hiç kuşku yoktur.

Merkezimizin web sayfası www.hubam.hacettepe.edu.tr ve elektronik posta adresi hubam@hacettepe.edu.tr'dir. Toplumun gündemindeki biyoetik konuları tartışmaya açmak, özel olaylara ilişkin olarak da ulusal düzeyde bir tartışma forumu oluşturmak istiyoruz. Sizlerin de bizimle bağlantıya geçmeniz, etkinliklerimize katılmanız bizleri mutlu edecektir.

